

Tarvágás helyett állandó erdőborítás

2021. november 12-én az Országos Erdészeti Egyesület Szombathelyi Helyi Csoportja hetedik alkalommal szervezte meg Balogh Csaba Bedő-díjas tagtársunk vezetésével a Folyamatos erdőborítás a gyakorlatban nevű rendezvényét, amely hosszú ideje nagy érdeklődésre tart számot a helyi csoport tagsága körében. A rendezvény az idei évben a jogosult szak személyzeti besorolással rendelkezők számára szakmai továbbképzésnek is minősült.

A nap első témája a Sárvár közelében elhelyezkedő Farkas-erdő északi részén található parkerdő rendeltetésű, átmeneti üzem módú idős kocsánytalan tölgyes állományú erdőrészeket szálalóvágásos felújítása volt.

Először a Bejcgertyános 7C erdő részletnél álltunk meg, ahol *Bakó Csaba*, a helyi csoport elnöke köszöntötte a megjelenteket, majd részletesen ismertette a Szombathelyi Erdészeti Zrt.-nél a folyamatos erdőborítás bevezetésének történetét, 2004-től napjainkig.

A társadalmi és természetvédelmi igények változásának, valamint az erdőfelújítások költségének növekedése hatására az Erdészeti Zrt. 2004-től kereste ezen tényezők összehangolásának lehetőségeit. Tanulmányutak, tapasztalatcsere keretében ismerkedtek itthon és külföldön a folyamatos erdőborítás eléréséhez vezető módszerekkel. 2005-től Pro Silva kísérleti területeket alakítottak ki mind a négy erdészeti igazgatóságon, 2008-tól pedig az új jogszabályoknak megfelelő üzem módokat vezettek be folyamatosan a körzeti erdőtervezések során, amelyhez az elnök külön köszönetét fejezte ki Balogh Csabának és munkatársainak. Napjainkra 5187 hektár erdő került folyamatos erdőborítás szolgáló üzem módba az erdőgazdaságnál. Az elnök a tájékoztatóját azzal a gondolattal zárta, hogy „*Hagyni kell a természet erőit működni, de ha kell, segítsünk neki!*”

Ezután *Balogh Csaba*, a NFK Északnyugat-Dunántúli Erdőtervezési Osztály osztályvezetője vette át a szót, aki az erdőgazdálkodás üzem módjait ismertette, különösen az átmeneti és az örökérfő-üzem módra tért ki, majd a Szombathelyi Erdészeti Zrt. ilyen üzem módú erdeinek első erdőtervezéséről beszélt.

Még a 2009. évi erdőtörvény hatálybalépése előtt 2007-ben a Vasvári, utá-

na 2009-ben a Sárvári, majd 2010-ben a Szentgotthárdi és 2011-ben a Szombathelyi Erdészeti Igazgatóságon a körzeti erdőtervezés keretében az erdőgazdálkodóval közösen jelölték ki az akkor még átalakító üzem módúnak nevezett erdőtömböket, főként valamilyen közjóléti, vagy természetvédelmi szempontból fontos helyeken.

Ilyen átmeneti üzem módú erdőtömböt hoztak létre a Farkas-erdő északi bejáratánál az aszfaltos erdészeti útméntén, ahol jelentős a turistaforgalom, valamint itt található Scherg Lőrinc erdőmester sírja is. A közjóléti funkciónak jobban megfelelő idős erdőkép hosszú távú fenntartását tűzték ki elsődleges célul. Azonban az akkor már 110–120 éves gyertyános-kocsány-

tan tölgyes állományok felújítását is meg kellett kezdeni. Ezen feladatok összehangolására az átalakító üzem mód mellett a szálalóvágásos felújítás volt a legkézenfekvőbb választás.

A területen a szándékot és a gyakorlati megvalósítást az erdőtörvény 2017-es módosítása világossá tette, melyben az átalakító üzem módot átmenetiként rögzítették és ennek is két irányát jelölték meg (akár két külön üzem mód-ként is felfogható módon). A két irány közül az idős tölgyesekben a homogén, közel egykorú faállományok kis területű szerkezeti változatosságának a növelésével az erdőborítás vágásos üzem módú erdőgazdálkodáshoz képest folyamatosabb fenntartása a cél, melynek legfontosabb szabálya, hogy a véghasználatok során maximum 1,5 hektáros egybefüggő végvágott területek keletkezhetnek.

Ennek kivitelezésére láthattunk példát az első helyszínen, a Bejcgertyána-

nos 7C erdő részletnél, ahol a nyugati szegélyen megjelent nagy mennyiségű újulatra legfeljebb 1,5 hektáros szegélyvágást terveztek hagyásfacsoportok meghagyásával. Az erdő részlet keleti felén, az aszfaltos út környezetében foltos-lékes szálalóvágásos felújítás folytatható.

Az első beavatkozásra 2011-ben került sor az erdőtervi előírásnak megfelelően a 2009. évi bőséges makktermésből keletkezett újulatra alapozva, majd 2017-ben történt a szegély és a lékek bővítése. Az erdő részletben tett rövid séta alapján képet kaphattak a kollégák a lékekben kialakult harang alakú újulatról, a hagyásfacsoportokban az erdei élővilág számára élőhelyet jelentő holt-, vagy odvas fákról.

Egy rövid séta után a Bejcgertyános 10D erdő részlet 130 éves gyertyános-kocsánytalan tölgyes állományában a 2010-ben megkezdett szálalóvágás eredményét tekinthettük meg. *Horváth István* kerületvezető erdész az erdő részlettel kapcsolatban elmondta, hogy itt a gyertyán nagyfokú konkurenciájára láthatunk példát. Először 2016 telén végeztek a gyertyán visszaszorítására ápolást. Majd öt évig nem volt lehetőség az ápolásra, aminek következtében a gyertyán lehagyta a tölgyet, amely sanyargatott helyzetében annyira felnyurgult, hogy az idén februárban elvégzett ápolás következtében a lékek közepén lévő tölgyek földig hajoltak.

A résztvevők részéről felmerült, hogy miért vágták ki az összes gyertyánt, miért nem hagytak valamennyit a tölgyek megtámasztására. Erre azt válaszolta, hogy a gyertyánt – amíg volt megfelelő számú munkaerő – visszatördelték, vagy visszavágták a tölgyek

alá. Azonban ezt minden évben meg kellene tenni, valamint a visszahagyott csonkokon rengeteg sarjhajítás fejlődött, amely idővel áthatolhatatlan sűrűséget alkot, továbbá a csonkok annyira megerősödnek, hogy csak motorfűrészszel lehet levágni. Ezért inkább, ha tehetik, két évente tövig vágják vissza a gyertyánt. Azonban ebben az erdőrészletben sem kell aggódni a felújulás miatt, mert a lékek szélén lévő alacsonyabb tölgyek elegendő mennyiségben megtalálhatók még. A lékek közötti részeken idén februárban AHWI talaj-előkészítő géppel a teljes fedettségben lévő gyertyán újulatot ledarálták, hogy az esetlegesen lehulló tölgy makknak legyen lehetősége megtelepedni. Az erdőterv lehetőséget biztosít egy-egy felújult gyertyán folt meghagyására, ahol a magasság már elérte a 4–6 m-t. A részlet déli oldalán néhány ilyen lék meg is maradt.

Ezután átkeltünk az aszfaltos erdészeti úton a 11F erdőrészletbe, amelyet a Farkas-erdőre érkező szakmabeli vendégeknek minden alkalommal bemutatnak. Ez a foltos szájalóvágás mintapéldája kocsánytalan tölgyes állományban.

Ebben az erdőrészletben 2009-ben nagyon bőséges makktermés volt, amelyre 2010-ben kialakították az

1–1,5 fahossznyi átmérőjű lékeket. Olyan mennyiségben kelt a tölgy újulat, hogy a gyertyán magoncoknak esélyük sem volt felülkerekedni. 2016-ban megtörtént a lékek bővítése, valamint ősszel első alkalommal az ápolása. A megtekintett léknél nagyon jól megfi-

fény jut a talajra, ott az újulat is meglel, biztosítva a felújítás sikeres folytatásának lehetőségét. Horváth István felhívta a figyelmet az anyaállomány jól fejlett koronájára, amely a gyakori és nagy mennyiségű makktermés, valamint az idős fák jó egészségi állapo-

gyelhető az újulat harang alakja. A lék közepén már 4–5 m-es a tölgy újulat, a széleken az anyaállomány gyökérkonkurenciája miatt pedig csak pár 10 cm. Továbbá az is látható, hogy ahol a léket övező anyaállományban több

tának záloga. Az előző erdőrészletben kisebb koronákat láthattunk, amelyek már pusztulni kezdtek.

Az állami erdőben szerzett tapasztalatokkal felvértezve, indultunk a nap másik programjának helyszínére felé,

hogy megtudjuk, hogyan működik a folyamatos erdőborítás elérése a hegyháti vágásos üzemmódú magánerdőben.

Dénes Károly magánerdész Szemenye határában lévő erdőrészleteinél először az állami erdészettel a magánerdők szakirányítása, gazdálkodása felé vezető útját mesélte el. Elmondta, hogy az általa kezelt erdők egy részében szakirányítói, egy részében erdőgazdálkodói és – a kárpótlás óta a szülei révén – tulajdonosi szerepkörrel bír.

Míg az állami erdőgazdálkodásban a több tízezer hektáron folytatott gazdálkodás során ki tudják termelni a mesterséges erdőfelújítások költségét, addig a magánerdőben teljesen más a helyzet. Itt ha egy gyenge képességű faállomány véghasználata után keletkező felújítási kötelezettség költségeit nem fedezi a fakitermelés árbevétele – például károsítások miatt folyamatosan pótolni kell, esetleg az erdősítést megismételni, vagy akár lepi el a természet szerű erdőfelújítást –, a tulajdonosoktól szinte lehetetlen a felmerülő költségekre pénzt kérni.

Ezért olyan megoldásokat kezdett keresni, amelyekkel nem keletkezik felújítási kötelezettség és az erdő mégis megújul, folyamatosan borítja a talajt. Elsőként a Szemenye 19A erdőrészletben egy erdeifenyves állományt tekintettünk meg, amelyben az őszi lombszíneződés jelezte, hogy a főállomány alatt a lombos fajok megtelepedtek, sőt szépen fejlődnek. A növedékfokozó gyérítést a lombos alsószint érdekében – természetesen a jogszabályok adta kereteken belül – végeztette el, megkövetelve, hogy a fiatal lombos állományrészt a legkevésbé sérüljön, mivel ennek megerősödése rávenni érhető el, hogy az erdeifenyő fokozatosan kitermelhető legyen, és mire a véghasználatra kerülne a sor, már egy jól fejlett fiatal lombos állomány vegye át a főállomány szerepét. A fakitermelést az előre kijelölt közelítőnyomokon mozgó harveszterrel és forwarderrel végezték.

A szemben lévő 19B erdőrészletben már az elérendő állapotot vehettük szemügyre. Itt egy középkorú tölgyes-cseres állomány található, amely valaha feketeifenyves volt. A jelenleg vegyeskorú lombos (58–78 éves CS, KST, GY) és 113 éves FF-vel elegyes állománynak már 2005-ben tarvágási előírása volt (akkor még a FF volt a főfafaj), amely helyett a jelenlegi erdőterv tervezési időszakában – gazdálkodói javaslati lehetőségével élve – Dénes Károly növedékfokozó gyérítést javasolt. Tette ezt annak fényé-

ben, hogy nagyon jól ismeri az erdőrészlet termőhelyi tényezőit – a pszeudoglejes talaj tavasszal hetekig víz alatt áll, nyáron pedig a szárazságtól kőkeményre szárad –, amelyek egy nagyon költséges erdőfelújítást vetítettek előre. A növedékfokozó gyérítés keretében az idős feketeifenyőket kitermeltette, a lombos második szintből csak a terepen való mozgást akadályozó egyedeket vágták ki. Ezáltal egy vegyeskorú lombos állomány alakult ki, amelynek további kezelésének tervezett módját a következő erdőrészletnél tanulmányozhattuk.

A 19H erdőrészlet 73 éves cseresből a hagyományos, egyöntetű állomány kialakítását célzó gyérítéssel szemben a felső szintben lévő, már kitermelésre megérett – mondhatjuk, célátmérőt elért – egyedeket termelik ki, amely által a kivágott nagy koronájú fák helyén annyi szórt fény jut le a talajig, hogy a spontán felújulás is megindulhat.

Ilyen, többéves cser újulatfoltokat láthattunk az erdőrészlet területén, amelyek az erdő megújulásának, többszintes, többkorú állománnyá alakulásának zálogai, amely által elkerülhető a költséges – és ilyen mostoha, cemen-

tált kavicsos alapkőzetű talajon sokszor bizonytalan kimenetelű – erdőfelújítás.

Dénes Károly büszkén mutatta meg az erdőrészletben Ö betűvel megjelölt – általa ökofának mondott – odvas, taplós (biotóp) fákat, amelyek műszakilag nem sokat érnek, de az erdei élővilágnak nélkülözhetetlenek. Bakó Csaba külön felhívta az állami erdőgazdálkodásban dolgozó tagtársak figyelmét a magánerdőben hallott és tapasztalt gyakorlati megvalósítás természetközeli és költségtakarékos voltára.

Egy ökofa alatt Balogh Csaba foglalta össze a nap folyamán látottakat, valamint a folyamatos erdőborítás felé vezető üzemmódok gazdálkodó részéről szükséges tervezési feladatairól beszélt, valamint felkérte *Támis Norbertet*, a Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi Főosztály Erdészeti Osztályának vezetőjét, hogy az örökérfő-kezelési terv, valamint az átalakítási és erdőfelújítási terv készítésének szabályait, az örökérfő-üzemmód megállapításának szabályait, valamint a hatóság elvárásait ezekkel kapcsolatban ismertesse a résztvevőkkel.

Végül egy kiadós és finom ebéd mellett a résztvevők megvitathatták egymás között a szakmai nap során látottakat, valamint kicserélhették egymással saját tapasztalataikat.

A Szombathelyi Helyi Csoport tagjai nevében e helyen köszönjük Balogh Csabának a többéves elhivatott szervezőmunkáját, a Szombathelyi Erdészeti Zrt. munkatársainak, Dénes Károly magánerdésznek a szakmai tapasztalok bemutatását, az Országos Erdészeti Egyesületnek és a Szombathelyi Erdészeti Zrt.-nek az anyagi támogatást.

Szöveg: **Horváth Gábor** titkár
OEE Szombathelyi H. Cs.

Fényképek: **Markó András**